

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 12 april 1934 kl. 3 e. m.

*Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande,
nr 6, i anledning av väckt motion, II:479, angående
åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och
sedligt hänseende.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 479, har herr *Pehrsson* i Göteborg m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning beträffande den religiöst och sedligt nedbrytande propagandans omfattning och tillvägagångssätt, särskilt bland barn och ungdom, med beaktande av förhållandena vid skolväsendet i syfte framför allt att förhindra antireligiös propaganda vid skolundervisningen eller »cellbildning» bland skolungdomen för sådant ändamål eller skollokalers upplåtande för antireligiösa föredrag, samt på grundval av denna undersöknings resultat själv vidtaga eller i den mån sådant prövas nödigt för riksdagen framlägga de förslag till åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende, som från det allmännas sida må finnas påkallade.

Motionen.

Beträffande motiveringen tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

Utskottet vill erinra därom, att förevarande fråga tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Under en interpellationsdebatt vid 1932 års riksdag redogjorde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet för en del konkreta fall, vilka vittnade om att en rå propaganda i antireligiös riktning sökte intränga på folkskolans område. Vid 1933 års riksdag väcktes en motion av herr *Pehrsson* i Göteborg m. fl. (II:375) om åtgärder till motarbetande av den antireligiösa propagandan. Motionen, som behandlades av detta utskott och därvid avstyrktes, föranledde en synnerligen ingående debatt i andra kammaren, därvid olika meningar gjorde sig gällande beträffande det lämpligaste sättet att bekämpa den antireligiösa propagandan, vars förekomst emellertid icke av någon talare förnekades.

*Tidigare
behandling.*

Föreliggande motion har samma lydelse som en av herr *Sandström* m. fl. inom första kammaren väckt motion, nr 254, om åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. Första kammarens första tillfälliga utskott, till vilket sistnämnda motion blivit hänvisad, har begärt och erhållit skolöverstyrelsens yttrande med anledning av motionen; och

*Införat
yttrande.*

har andra kammarens första tillfälliga utskott erhållit del av vad överstyrelsen i ärendet anför. Utskottet vill till en början framhålla de synpunkter i skolöverstyrelsens yttrande, vilka utskottet funnit särskilt beaktansvärda.

Skolöverstyrelsen uttalar som sin övertygelse, att den verksamaste boten mot skadeverkningarna av den propaganda, som bedrivs i religiöst och moraliskt nedbrytande riktning, är att söka i en upplyst, sund opinion mot denna propaganda och i en positiv verksamhet för befrämjande av religiöst sedlig livsåskådning och kraftutveckling, en uppfostringsverksamhet, som i främsta rummet tillkommer hemmet, skolan och kyrkan. Denna principiella uppfattning utesluter enligt överstyrelsens uppfattning givetvis icke utan kräver tvärtom som ett komplement ett övervägande, i vad mån de direkt skadegörande krafterna kunna hindras i sin verksamhet och barnen erhålla det skydd, som det måste anses vara samhällets plikt att giva dem. De, som av samhället äro satta att leda och fostra ungdomen, böra ej få missbruka sin ställning till någon verksamhet i direkt nedbrytande riktning. Det bör därför enligt överstyrelsens mening anses som ett berättigat krav, att hem och samhälle icke nödgas tolerera, att en lärare, kanske till och med en sådan, som på grund av sin tjänstställning är skyldig att meddela barnen kunskap i och om den kristna religionen, bedriver kristendomsfientlig propaganda i och utom skolan.

Överstyrelsen har tillstyrkt motionen.

Utskottet. Utskottet vill först som sin uppfattning uttala, att ett verksamt skydd mot en förråande antireligiös och sedligt nedbrytande propaganda näppeligen vinnes genom enbart fiskala åtgärder. Det missförhållande, varom här är fråga, måste man söka komma till rätta med efter mera positiva linjer. En god kulturvård i vidsträcktaste bemärkelse särskilt för ungdomen innebär ett stöd åt denna i dess strävan att genomkämpa nuvarande svårigheter med bibehållen kulturell och andlig resning. Denna utskottets principiella uppfattning utesluter emellertid icke, att utskottet ansluter sig till tanken att vissa skyddsåtgärder kunna befinnas önskvärda även om utskottet anser sig böra hävda, att man här bör framgå med stor varsamhet. Utskottet vill sålunda uttala sin principiella anslutning till den av skolöverstyrelsen framförda uppfattningen, att det måste anses som ett berättigat krav, att hem och samhälle icke nödgas tolerera, att en lärare bedriver kristendomsfientlig propaganda i skolan eller eljest bland minderåriga. Emellertid kan ifrågasättas, om de bestämmelser, som för närvarande äro gällande på ifrågavarande område, äro tillräckliga för ett fullt tillgodoseende av detta krav. Såsom av motionärerna framhållits, har det förekommit, att en lärare drivit en förråande och för många människor ytterst sårande antireligiös propaganda utan att vederbörande myndigheter kunnat förhindra det. Till följd av denna hans verksamhet hade föräldrarna till barnen i det skoldistrikt, där han tjänstgjorde, fattats av misstro till hans lärargärning, och för att undvika hans

enligt deras mening fördärliga inflytande på barnen hade föräldrarna, ofta med stora personliga uppoffringar, flyttat barnen till andra skolor. Läraren i fråga hade under vissa tider haft att undervisa endast en enda lärjunge från skolbyn, under det att övriga skolbarn av angivna skäl hållits inackorderade i andra byar, där lärare verkat, vilka åtnjutit befolkningens förtroende.

Det synes utskottet uppenbart, att ovan skildrade förhållanden äro av sådan art, att en upprepning därav måste av vederbörande myndigheter kunna förhindras. Äro nu gällande författningar härvidlag otillräckliga, böra de härutinnan kompletteras. Det bör icke vara tillåtet för en lärare — och detta bör även gälla utanför skolans område — att uppträda på sådant sätt, att han skapar ringaktning för sin lärargärning eller direkt motverkar sin uppgift att vara ungdomens undervisare och fostrare. Å andra sidan vill utskottet i detta sammanhang med eftertryck framhålla, att utskottet givetvis icke vill medverka till skapandet av några bestämmelser, som kunde hindra en lärare i utövandet av hans allmänt medborgerliga rättigheter eller ställa honom under något slags förmynderskap i fråga om hans övertygelse.

Att skolans ungdom i görligaste mån bör skyddas mot en propaganda, som söker omintetgöra skolans fostrande arbete, synes utskottet självfallet liksom också att skolpliktig ungdom ovillkorligen bör förskonas från varje slag av politisk propaganda.

I detta sammanhang har uppmärksamheten riktats även på andra faror av allvarlig natur, för vilka ungdomen utsättes. Enligt vad som kommit till utskottets kännedom, bedrives från vissa håll en reklamverksamhet, som genom text och bilder söker utnyttja den ungdomliga nyfikenheten på det sexuella livets område. Tyvärr är denna verksamhet, som i viss utsträckning synes bygga på från utlandet importerad litteratur med till denna hörande illustrationsmaterial, delvis direkt inriktad på skolungdomen, och spridningen ombesörjes i väsentlig mån med hjälp av lärjungeförteckningarna i skolornas kataloger. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att ungdomen i våra skolor, samtidigt som den skyddas från i sexuellt avseende upphetsande litteratur, erhåller en saklig och vederhäftig undervisning även i sexuella ting.

Glädjande nog anser sig utskottet kunna konstatera, att gång efter annan inom olika ungdomsorganisationer en kraftig reaktion gjort sig gällande mot det slags litteratur, som här senast varit i fråga, en reaktion, vilken vunnit stor anslutning och åstadkommit goda resultat. Det är också utskottet angeläget att framhålla, att ungdomens egen medverkan är nödvändig för vinnandet av en sundare ordning i ifrågavarande hänseenden. Dock finner utskottet önskvärt, att ungdomsorganisationerna såvitt möjligt erhålla statsmakternas stöd i denna sin samhällsgagnande verksamhet, och vill därjämte ifrågasätta, huruvida icke vissa bestämmelser skulle kunna utfärdas, som i avsevärd grad kunde försvåra den reklamverksamhet, som ovan omnämnts.

Utskottet, som anser, att hithörande frågor böra bliva föremål för en grundlig undersökning från statsmakternas sida, får på grundval av vad sålunda anförts hemställa,

att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, under hänvisning till ovan anförda synpunkter, anhålla om vidtagande av sådana åtgärder till förhindrande och motverkande av religiöst och sedligt nedbrytande propaganda bland barn och ungdom, vartill Kungl. Maj:t efter verkställd utredning kan finna förhållandena för-
anleda.

Stockholm den 6 april 1934.

På utskottets vägnar:

JOSEF WEIJNE.

Närvarande vid ärendets behandling i utskottet: herr *Weijne*, herr *Lundell*, herr *Erlander*, herr *Nyblom*, herr *Meyerhöffer**, fru *Gustafson*, fru *Eklund*, herr *Norén*, herr *Sefve*, herr *Bergström**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

Genom remiss den 9 februari 1934 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att till utskottet avgiva yttrande över en av herr Sandström m. fl. i första kammaren väckt motion, nr 254, om åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. Med anledning härav får överstyrelsen anföra följande:

I den föreliggande motionen om åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende yrkas en utredning beträffande den religiöst och sedligt nedbrytande propagandans omfattning och tillvägagångssätt, särskilt bland barn och ungdom. Motionen har sålunda en vidare syftning, än att den skulle kunna rubriceras enbart såsom en skolfråga. Detta framgår även närmare av motiveringen. Motionärerna hava i tankarna även den uppväxande ungdom, som slutat sin skolgång, och de framhålla, att deras påkallande av samhällets skydd för ungdomen mot religiöst och sedligt nedbrytande inflytelser jämväl innebär ett krav på värnande av lagbunden samhällsordning och frihet. Vidare ifrågasätts för syftets vinnande åtgärder, vilka skulle komma att medföra vissa inskränkningar i yttrande-, församlings- och tryckfriheten. Å andra sidan hava motionärerna betonat, att vid frågans utredning borde beaktas förhållandena vid skolväsendet i syfte framför allt att förhindra antireligiös propaganda vid skolundervisningen eller »cellbildning» bland skolungdomen för sådant ändamål eller skollokalers upplåtande för antireligiösa föredrag.

Överstyrelsen finner sig böra framhålla, att överstyrelsens ställningstagande till motionen begränsar sig till de sidor av densamma, som kunna sägas innefatta verkliga skolspörsmål. En sådan begränsning betingas givetvis ingalunda av bristande intresse för den ungdom, som icke står under skolans direkta hägn, utan uteslutande av det praktiska skälet, att överstyrelsen för sin del saknar möjlighet att lämna bidrag till en eventuell utredning av förhållanden, som ligga utanför överstyrelsens direkta verksamhetsområde.

Även vid 1933 års riksdag väcktes en motion angående åtgärder till motarbetande av den antireligiösa propagandan (II : 375), i vilken motion yrkades en allsidig undersökning, huruvida och på vad sätt den antireligiösa propagandan i vårt land, särskilt bland barn och ungdom, samt andra i samma riktning verkande företeelser må kunna motarbetas och förhindras. Behandlingen av denna av vederbörande utskott avstyrkta motion föranledde en mycket ingående debatt i andra kammaren. Därvid gjorde sig olika meningar gällande beträffande det lämpligaste sättet att bekämpa gudlöshetspropagandan, men knappast någon av de många talarna förnekade dess förekomst. Under en interpellationsdebatt i en liknande fråga vid 1932 års riksdag lämnade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet en redogörelse, innefattande även en del konkreta fall, vilka vittnade om, att en rå propaganda i antireligiös riktning sökte intränga på folkskolans område.

Det är överstyrelsens övertygelse, att den verksamaste boten mot skadeverkningarna av den propaganda, som bedrivs i religiöst och moraliskt

nedbrytande riktning, är att söka i en upplyst, sund opinion mot propaganda av detta slag och i en positiv verksamhet för befrämjande av religiöst sedlig livsåskådning och kraftutveckling, en uppfostringsverksamhet som i främsta rummet tillkommer hemmet, skolan och kyrkan. Men denna principiella uppfattning utesluter givetvis icke utan kräver tvärtom som ett komplement ett övervägande, i vad mån de direkt skadegörande krafterna kunna hindras i sin verksamhet. Det gäller, kortast sagt, att lämna barnen det skydd, som det måste anses vara samhällets plikt att giva. Detta har enligt överstyrelsens sätt att se saken ingenting att göra med frågan om tankefrihet eller åsiktsförtryck.

Mest svårartade äro givetvis sådana fall, då de, som äro av samhället satta att leda och fostra ungdomen, missbruka sin ställning till verksamhet i direkt nedbrytande riktning. Det är vid straff och äventyr av tjänstens förlust en lärare förbjudet att mot sina lärjungar öva tukt och sedlighet sårande handlingar, han må ha vilka åsikter som helst på det område, det här gäller. Men det måste anses som ett lika berättigat krav, att hem och samhälle icke nödgas tolerera, att en lärare, kanske till och med en sådan som på grund av sin tjänsteställning är skyldig att meddela barnen kunskap i och om den kristna religionen, bedriver kristendomsfientlig propaganda i och utom skolan och därmed förgriper sig på själva grundvalarna för de ungas sedliga och moraliska fostran i vidare och djupare betydelse. Om en tjänsteläkare, som vore satt att befordra allmän hygien och hälsovård, toge sig före att genom spridande av smittoämnen gynna farsoter eller med berätt mot vidtagna andra åtgärder, som komme att medföra sjukdom och död, skulle detta icke av det allmänna tolereras, och erforderliga åtgärder mot honom skulle knappast utebliva på grund av respekt för allmän tros- och tankefrihet i medicinska ting. Jämförelsen skulle kunna mångfaldigas från livets skilda områden.

Den religiöst och sedligt nedbrytande propaganda, för vilken barnen kunna bli utsatta, kommer givetvis, såsom motionärerna också framhållit, i de flesta fall från inflytelser utanför skolan. Överstyrelsen finner sig icke böra i detta sammanhang närmare ingå på denna sak. Endast det vill överstyrelsen framhålla, att det synes överstyrelsen vara en mycket viktig angelägenhet, att barnen i våra skolor i möjligaste mån bli skyddade för sådana direkta skadegörare inom eller utom skolan, vilka vilja göra barnen till föremål för propaganda eller organisation för främjande av syften, vilka strida mot grunderna för skolans undervisande och fostrande verksamhet, sådana dessa grunder blivit fastställda genom gällande författningar.

Överstyrelsen har hittills icke varit i tillfälle vinna någon mera ingående erfarenhet om, huruvida redan nu gällande bestämmelser må kunna anses tillräckliga för vinnande av det syfte, som här är i fråga. Även den saken finge givetvis beaktas, därest det av motionärerna framställda utredningskravet komme att vinna riksdagens bifall. Motionärerna framhålla, att utredningen i första hand borde inriktas på att få en vittgående och ingående blick över här berörda missförhållanden, samt att det bleve resultatet av denna utredning, som ensamt kunde giva vägledning beträffande de erforderliga åtgärderna. Det är överstyrelsens uppfattning, att de fall, då någon skolans lärare bedriver antireligiös propaganda, äro ytterst få, särskilt om man tager hänsyn till det stora antalet lärare vid olika slag av skolor. Vad själva utredningen beträffar, torde det med all sannolikhet komma att visa sig, att det måste bli förenat med betydande svårigheter att vinna den

grundliga inblick i förhållandena, som med utredningen skulle åsyftas. Men med den allmänna inställning till saken, åt vilken överstyrelsen i det föregående givit uttryck, finner överstyrelsen det önskvärt, att omfattningen och den närmare arten av de påtalade förhållandena bleve fullt objektivt klarlagda, och de nu berörda omständigheterna torde icke utgöra tillräckligt skäl mot en utredning i ärendet, vadan överstyrelsen alltså vill tillstyrka motionen.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit t. f. generaldirektören undervisningsrådet Wallin, avdelningschefen undervisningsrådet Bruce, tj. f. avdelningschefen undervisningsrådet Hänninger samt undervisningsråden Johansson och Nylund, den sistnämnde föredragande.

Stockholm den 6 mars 1934.

HARALD WALLIN.

SVEN NYLUND.

Gustaf Redelius.